

על הנס. מיהו אכתי ק"ל ברכה אחרונה [של קריאת התורה] למה פותחת בברוך וכי תימא שהטעם מפני שבתחלה הפותח מברך והחותם לאחריה וכיון שהיא בשנים אינה סמוכה שהרי הראשון הולך לדרכו והשיח, אכתי קשיא ברכת נביא של הפטרה לאחריה למה פותחת בברוך שהרי סמוכה לברכה שלפניה.

יסוד דין קריאת מגילה ודיני ברכת הרב את ריבנו

א. מגילה כא:

ד. בית הבחירה למאירי | מגילה דף כא:

חמשה לשונות אלו האמורים בברכה יש מדקדקין בהם שהם כנגד חמש מגלות ואין הדברים נראין ויש מי שאומר שהם כנגד חמשה פעמים שמצינו את עמלק נמסר בידינו אחת בימי יהושע בפרשת ויחלוש יהושע שניה בפרשת אם נתון תתן את העם הזה ופרשו בהגדה שעמלקים היו ואחת בימי שאול בפרשת פקדתי ואחת בימי דוד בפרשת ויהי אחרי מות שאול ודוד שב מהכות את העמלקי ואחת בימי מרדכי ויש שמוציא את השניה של מלך ערד ומכניס תחתיה את שבימי גדעון וחתימת ברכה זו יש מדקדקין בה שהרי אין חותמין בשתיים ומתריצין ששניהם ענין אחד הוא שהתשועה היא בהפרע מן השונאים ו"מ שענין האל המושיע הוא כנגד מה שאמר ואיש לא עמד בפניהם שאע"פ שהיו ישראל הורגין לא עמד אחד מהם להרוג את הבא להרגו ונפרע מן השונאים שלא במיתת אחד מן האוהבים וזה מהפלטת הנס אלא שמ"מ ענין אחד הוא ואין כאן חתימה בשתיים:

ה. טור אורח חיים | הלכות מגילה ופורים סימן תרצב

הקורא מגילה מברך לפניה ג' ברכות על מקרא מגילה ושהחיינו ושעשה נסים וכתב ר"ת ז"ל שאף ביום צריך לברך שהחיינו שעיקר מצות קריאתה ביום והרמב"ם ז"ל כתב שאין מברכין שהחיינו ביום וא"א ז"ל הסכים לדעת ר"ת ואין נוהגין כן ולאחריה במקום שנוהגים לברך יברך והאידיא נוהגין לברך מאי מברך בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והדן את דינו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו בא"י הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע כתב ר"ע ז"ל לא אמרינן האל הרב דהא אמרינן אלהינו וב"ה ז"ל כתב מסתברא כיון שברכה אחרונה במנהגא תליא מילתא אין לגעור במי ששח בקריאתה דלאו הפסקה היא אלא בקריאה תליא מילתא ואינו נראה דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיקו דמאי נפקא מינה דתלי במנהגא סוף סוף הוא מברך:

מי שקורא לחולה אף על פי שהוא יצא כבר יברך להוציא מי שקורא לו דקי"ל כל הברכות אף על פי שיצא מוציא תוספתא קרא בין עומד בין יושב בין שבירך לפניה ולא לאחריה בין לאחריה ולא לפניה או שלא בירך כלל לא לפניה ולא לאחריה יצא:

מקום שנהגו לברך יברך. אמר אביי: לא שנו אלא לאחריה, אבל לפניה - מצוה לברך. דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא? אמר רב נחמן בר יצחק, אמר קרא וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי, אביי אמר מהכא: והוא עבר לפניהם, ואיבעית אימא מהכא: ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם. לפניה מאי מברך? רב ששת מקטריזיא איקלע לקמיה דרב אשי, וברין מנ"ח. לאחריה מאי מברך? ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (האל) הרב את ריבנו, והדן את דינו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו, ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם. רבא אמר: האל המושיע. אמר רב פפא: הלכך נימרינהו לתרוייהו: ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע.

ב. הר"ן על הרי"ף | מגילה דף יב.

ברוך הרב את ריבנו. יש לתמוה ברכה זו למה פותחת בברוך שהרי היא סמוכה לברכה שלפניה דבשלמא ברכת התורה כשהיא פותחת בברוך התם היינו טעמא משום קודם תקנה שהיה הפותח מברך לפניה וחותם מברך לאחריה וכיון דבתרי גברי הוה לא ראו לעשותה כסמוכה לחברתה ובתר תקנה נמי דתקון לכל חד ברכה לפניה ולאחריה כיון שכבר נתקנה ברכה שלאחריה לא ראו לשנות מטבעה שלה שלא תהא פותחת בברוך אבל הכא אמאי דהא מגילה ודאי לא מפסקא כי היכי דלא מפסיק ק"ש בברכותיה דמשום הכי חשבינן ברכה אחרונה שלה סמוכה לחברתה ובמגילה נמי לימא הכי י"ל דהאי ברכה אחרונה לאו אקריאת מגילה אלא ברכה בפני עצמה שנתקנה על הנס:

ג. חידושי הריטב"א | מגילה דף כא:

לאחריה במקום דנהיג מאי מברך בא"י אמ"ה האל הרב וכו' ואסיקנא דחותם בא"י הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע. וכן עמא דבר, והאומר האל הנפרע לישראל טועה הוא. ותמיה לן למה פותח בברכה זו בברוך, שהיא סמוכה לחבירתה לברכה [ש]קודם מגילה, שאפי' הברכה הסמוכה לברכה קצרה חשיבא סמוכה כדאיתא בירושלמי (ברכות פ"א ה"ה), וכי תימא כיון דתליא במנהג פותחת בברוך והרי ברכה אחרונה של הלל שתלוי במנהג כדאיתא במס' סוכה (ל"ט א') ואפ"ה אינה פותחת בברוך מפני שסמוכה לברכה ראשונה שלפני הלל, ודין הוא דהא כל היכא דאמרי לה סמוכה היא לעולם, וי"ל שברכה זו אינה על המגילה אלא ברכה של שח

ו. שו"ע או"ח | הלכות מגילה ופורים סימן תרצב

א. הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות: על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו; וביום אינו חוזר ומברך: שהחיינו; הגה: וי"א דאף ביום מברך: שהחיינו (טור בשם ר"ת והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו; ואחד יכול לברך ושני קורא (הגהות אשרי פ"ב); ולאחריה נוהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה, יצא. הגה: ונהגו לומר בלילה: אשר הניא, אבל לא ביום (כל בו וב"י בשם א"ח), ואין לברך אחריה אלא בצבור.

ב. אין לשוח בעוד שקורין אותה.

ג. אף על פי שיצא כבר, מברך להוציא את אחר ידי חובתו.

ד. מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לב"ה וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל, וקשה עליו לישב בתענית כ"כ, יכול לשמוע קריאתה מבע"י מפלג המנחה ולמעלה. הגה: אבל אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה, אפי' התענית קשה עליו (תה"ד סימן ק"ט).

ז. ספר מהרי"ל (מנהגים) | הלכות פורים

[יב] מנהג הוא לפתוח איגרת המגילה ולכפול יריעה על יריעה לקיים בה האיגרת הזאת. וכן השיב מהר"י סג"ל בתשובה. וכשהיתה מגילה לפניו לעיין בה אחר החזן לא הקפיד והניחה כרוכה. וכן הבנתי בו שלא היה מקפיד להכות המן כמנהג. פעם אחת פתח הקורא ברכת האל הרב אחר הקריאה טרם שכרכו איגרת המגילה, וגער בו מהר"י סג"ל והשתיקו עד שכרכו איגרת המגילה לכרך אחד והניחו לפניו ואז חזר והתחיל ובירך. וכן הלשון בסמ"ג חוזר וכורכה ומברך.

אמר מהר"י סג"ל נוהגים נוסח ברכת האל על פי הרוקח: בא"י אמ"ה הרב את ריבנו וכו' עד החתימה בא"י הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע. ומה שכתוב בסידורים עוד פעמים האל לא נהגינן רק פעם אחת בסיום הברכה כדפרישי'. ובסימני א"ז ובסימני אשר"י כתב האל בכל פעם ופעם.

ח. רמב"ם | הל' מגילה וחנוכה פרק ב'

יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ועשרת בנשימה אחת כדי להודיע לכל העם שכולם נתלו ונהרגו כאחד, ומנהג כל ישראל שהקורא את המגילה קורא ופושט כאגרת (להראות הנס) וכשיגמור חוזר וכורכה כולה ומברך.

ט. שו"ע או"ח | הלכות מגילה ופורים סימן תרצ

יז. מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושט כאיגרת, להראות הנס; וכשיגמור, חוזר וכורכה כולה, ומברך. הגה: יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם, דהיינו: איש יהודי וגו', ומרדכי יצא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', כי מרדכי היהודי וגו'; וכן נוהגין במדינות אלו (הגהות מיימוני פ"ח וכל בו ואבודרהם); והחזן חוזר וקורא אותן. עוד כתבו שנהגו

התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך: מחה תמחה את זכר עמלק (דברים כה, יט) ושם רשעים ירקב (משלי י, ז) ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבהכ"נ (אבודרהם); ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו. (ב"י בשם א"ח).

י. מגן אברהם | סימן תרצ

יח (פמ"ג) ופושטה כאגרת - אפי' מה שעתיד לקרות (מהרי"ל סי' נ"ו), כשקרא החזן והיה ביד מהרי"ל מגילה כשרה לעיין בה היה מניח' כרוכ' (ב"ח):

יט (פמ"ג) (מחה"ש) וכורכ' כולה - ומניחה על מקומה ואח"כ מברך (מ"מ מט"מ מהרי"ל) ול"ד למ"ש סי' רפ"ד ס"ו דאין לסלק ההפטרה עד שיברך דשאני הכא דהברכה לא קאי על המגיל': כתוב במהרי"ל הבנתי אחר מהרי"ל שלא הי' חושש להכות המן [ד"מ] ועכ"פ כשמכין המן צריך החזן לשתוק כדי שישמעו כולם קריאתו, וכל יחיד יקרא פסוק או ב' מתוך החומש בעוד שמכין המן כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא כמ"ש ס"ג:

כ (פמ"ג) ומברך - ואם רצה מברך ואח"כ כורך (כ"ה סה"י):

